

Sabir Rüstəmxanlının

"Göy Tanrı" Sİ

NARGİS

Sabir Rüstəmxanlının yaradıcılığında yer alan "Göy Tanrı" romanı onun ən maraqlı əsərlərindəndir, əsas qəhrəmanın prototipi Oğuz xandır. Qədim türk mifologiyasına, tarixinə, mədəniyyətinə dərinləndirən bələdiyyə, milli-mənəvi dayaqlarla möhkəmlənən ideya-bədiiyyənin yüksək səviyyədə təcəssüm edildiyi əsərləri, yazarın digər ölkələrlə yanaşı, türk dünyasında da populyarlıq qazanmasına yol açmışdır. Postmodern romanın maraqlı nümunəsi kimi də, Sabir Rüstəmxanlının "Göy Tanrı" (2005) əsəri son dərəcə əhəmiyyətlidir.

Əsərdən anlayırıq ki, Oğuz Göy Tanrı inancını təbliğ edir və onu tutur, bu işə konfliktlərə səbəb olur: "Oğuz inancımızı atıb bizi, Göy Tanrını tutun. Mənim bir olan Tanrımı tanımasanız mən də sizi tanımayam dedim. Mən də Göydə Tanrı olmaz, harda oturur Tanrı dedim".

Əsərin bu hissəsində müqəddəs mətnlərdəki xüsusilə "Qurani-Kərim"də islam dininin qəbulu ilə bağlı hadisələrlə intertekstual əlaqələr özünü göstərir.

"Quran"da xatırladılır. İbrahim peyğəmbər bu bütələrə itaət etməkdən boyun qaçırır və yeganə həqiqi Tanrının - Allah-Taalanın mövcudluğunu qəbul edir.

Sabir Rüstəmxanlı "Göy Tanrı"da yazır: "Özləri bir olan Tanrının əli ilə yaradılmış kişilərin çamurdan, ağacdən yapıqları bütələrə inanması insan oğlunun ən böyük utanc yeri olaydı gerek...".

Dünya və o cümlədən də Türk tarixində əfsanələmiş, mifləmiş, xüsusilə dastanlaşmış tarixi hökmdarlardan olan Oğuz Xaqan Türk tarixində dastanlaşmış ilk tarixi hökmdar kimi şöhrət qazanmışdır. Rüstəmxanlının "Göy Tanrı" romanı həm də vurğulanan kontekstdən dastanlarla və qədim türk mifologiyası ilə intertekstual əlaqədədir.

"Göy Tanrı" romanında boz qurdun öldürülməsi müqəddəs sayılması aşağıdakı motivlə bağlıdır: "Oğuz Xaqan dünyaya gələndə üzə göy rəngində idi, bu, göydən gəldiyinə və Tanrının rəngini daşdığına işarə idi". Səhvən türklərin "Gök Börü" dediyi müqəddəs qurdu, yəni göy qurdunu, boz qurd adlandırmırıq. Əslində, göylə boz ara-

sında böyük fərqlər var. Türklərin müqəddəs qurdlarının rəngi də səmadır. Çünki o, Allahın göndərdiyi bir elçidən başqa bir şey deyildi. Bəlkə də Tanrının özü idi. Tanrı türklərə canavar şəklində gördündü və onları uğur qazanmasına yol açdı".

Yaxud:

*Gecə durub yüyürdüm
Qara, qızıl börü gördüm
Qalın yayım kura qurdum
Məni görüb yalı açdı.*

"Altay türkləri böyük qurd dəstələrini idarə edir və kəndlərə, zamana-zaman dəhşətli ziyan vuran canavarlara "al-börü" deyirdilər. Bu allıq qurd və ya albasti kimi ruhların rəngindən irəli gəlmiş, əksinə, dəhşətli ziyan vuruqları üçün idi".

Sabir Rüstəmxanlının "Göy Tanrı" romanının əsas süjet xəttini "Oğuznamə"lər təşkil edir. "Elin başı olan Qaraxanın çaparları-bütün türk ellərini dolanıb, ulus bəylərini yazda keçiriləcək qurultaya çağırmışdılar".

Əsərin bu hissəsi "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanı "Salur Qazanın evinin yağmalandığı boy"unu xatırladır.

Tehran Əlişanoğlu bu aspektdən əsəri tədqiq edərkən yazır ki, "Göy Tanrı" romanını Sabir Rüstəmxanlı, "Dədə Qorqud" dastanlarında olduğu kimi, "boy"larla qələmə almışdır: Birinci boy, İkinci boy... Yalnız format deyil, romanın təhkiyə tərzini, intonasiasında, hətta bəzi motivlərin imitiasiasında da Dədə Qorqud nəfəsi, baxış və görüşləri duyulur".

Tək Tanrıçılıq və Böyük Köçdən bəhs edən "Göy Tanrı" romanı qısa müddətdə bir sıra dünya dillərinə tərcümə olunaraq geniş oxucu auditoriyasına çatdırılıb. "S.Rüstəmxanlının "Göy Tanrı" əsərində yazar qədim türk yazılı bədii əsərlərindən, dastanlardan gələn ədəbi-bədii üslubdan bəhrələnir. Romanın boylara bölünməsindən tutmuş, dil quruluşunadək hər şey əsərin qədim türk bədii abidələri ilə intertekstual əlaqədə olduğunu sübut edir. "Romanda əfsanəvi və tarixi şəxslərin obrazları real planda, tarixi simalar kimi təqdim olunur: Qara xan, Güz xan, Kür xan, Or xan, Gün xan, Alpər Tonqa, Qorqud...".

"Bu kitabı başlayanda xalqımızın ilkin çağları haqqında sözlümü deyib ürəyimi boşaldacağımı, bədii sözlə uzaq minilliklərin bir neçə qaranlıq səhifəsinə işıq tutacağımı düşünürdüm. Ancaq indi görürəm, əslində hələ heç nə deməmişəm. Sadəcə tariximizin sirlərini qatlarına aparıb bir çıxır tapmışam. İmkan olsa bunun dalınca oğuzların sonrakı taleyini, Gün xanı, Alpər Tonqanı, Meteni, Çağrı bəyi, Alparsları yazardım...".

Burada yazıçı əslində, yazdığı əsərlə bağlı məqsədini vurğulamaqla yanaşı, xalqımızın ilkin çağları haqqında, onun tarixi, mifologiyası ilə bağlı olan fikirlər, mövzuya, süjetə dekonstruktiv yanaşacağını bildirir. Və boylarda cərəyan edən hadisələr, əsərə daxil edilən motivlər fonunda bunu yerinə yetirir. Əsərdə eyni zamanda zaman-zaman tarixi metafiksiya izlənilir.